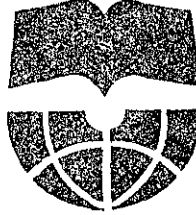

TARTIŖMALI İLMİ TOPLANTILAR DİZİSİ

HZ. PEYGAMBER VE AİLE HAYATI

Doç. Dr. Ali ÖZEK • Y. Doç. Dr. Ö. Faruk HARMAN
Y. Doç. Dr. Abdullah AYDINLI • Doç. Dr. M. Yaşar KANDEMİR
Doç. Dr. İ. Lütü ÇAKAN • Doç. Dr. Hayreddin KARAMAN
Doç. Dr. Ümid MERİÇ • Prof. Dr. Salih TUĞ
Y. Doç. Dr. Sadreddin GÜMÜŞ • Ali Rıza DEMİRCAN
Doç. Dr. Mustafa ERKAL • Doç. Dr. İbrahim CANAN
Dr. Celal YENİÇERİ • Y. Doç. Dr. Raşit KÜÇÜK
Doç. Dr. Bekir TOPALOĞLU

**İLMİ NEŞRİYAT
İÇ VE DİŖ TİCARET A.Ŗ.**

Adres: Kızıtaşı, Kâmilpaşa Sok. No: 17 Fatih/İST.

SONUÇ

FEYGAMBER'E SAYGISIZLIĞIN DİNİ HÜKMÜ

Doç. Dr. Bekir TOPALOĞLU
M.Ü. İlahiyat Fak.
Öğretim Üyesi

I. PEYGAMBER'E SAYCI GÖSTERMENİN ÖNEMİ

Peygamber'e saygısızlığın dini sonuçları **gibi** önemli bir konuya girmeden önce şunu belirtmeliyiz ki İslâm inancına göre, «Peygamber»in taşıdığı ana özellikler, kendisine inanılması ve saygı gösterilmesi bakımından son peygamber Muhammed aleyhisselâm ile O'ndan önce gelip-geçmiş peygamberler arasında hiç bir fark yoktur. İlmihal seviyesindeki din eğitiminin programı içinde yer alıp müslümanların çoğu tarafından ezberlenen ve hemen hemen her yatsı namazının sonunda okunan «Âme-ne'r-Rasûlü» âyetlerinin ilk cümleleri bu gerçeğin açık ifâdelerinden biridir: «Bizzat Peygamber, Rabb'inden kendisine indirilen vahye iman etti, mü'minler de iman ettiler. Bunların her biri Allah'a, O'nun meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine inandı. O'nun peygamberlerinden hiç biriyle diğeri arasında ayırım yapmayız»¹. Ash-da bütün ilâhî dinlerin ve mukaddes kitapların tutumu bundan farklı **degildir**. Yani sonra gelen peygamber önceki peygamberleri onayladığı gibi, önceki peygamberler de kendilerinden sonra peygamberler geleceğini ve ilâhî

1. Bakara Sûresi (2), 255

dâveti sürdürüp **tamamlayacaklarını** haber vermişler, ümmetlerinden onlara **da** iman etmelerini istemişlerdir. Kur'ân-ı Kerim'de önceki peygamberlerin bu ifadelerini nakleden âyetler mevcuttur². Ancak **bunun** bir istisnası vardır: Son peygamber Muhammed aleyhisselâm. Zira O, peygamberlerin sonuncusu olduğunu haber vermiştir³. **Bina**-enaleyh peygambere **hürmetin** öneminden ve O'na saygısızlığın dini sonuçlarından söz ederken, konunun içinde bütün **hak** peygamberler de dâhildir.

Peygamber'e saygı göstermenin önemi, O'nun **taşıdığı** olduğu ilâhî görevden doğmaktadır. Gerçi peygamber de bir insandır. **Hz. İsa da** dahil hiç bir peygamber insan-üstü bir özelliğe sahip değildir. Ancak Cenâb-ı Hak, kendi mesajını insanlara iletecek ve onları yeryüzündeki **halife**-si olgunluğuna eristirecek olan peygamberleri **insanlar** arasından seçmiş ve —tâbir **caız** ise— özel bir eğitim ile yetiştirmiştir. **Peygamber**, dinin tebliğcisidir. Ancak ksnisinin münâsebet kurabildiği yüce âlemde ilâhî mesajı alıp insanlara tebliğ eder. Bu mesaj, kişilerin bütün fikir ve duygu âlemlerine, bütün **davranışlarına** **yon** verme durumundadır. Buna mukabil insanlar, mesajın ilâhî kaynaklı **olup-olmadığını** doğrudan kontrol etme **imkânı**-na sâhip değildirler. Yapabilecekleri yegâne şey **mesajı** iletenin dürüstlüğünü, saygı değer, inanılır ve güvenilir olduğunu tesbit etmektir. Gerçi bu noktada, mesajın, aklı tatmin edişi veya en azından akıl prensiplerine ters düşme-işi ve **bir** de peygamberin göstereceği mucize faktörleri de söz konusudur. Ne var ki, filozof **da** aklı tatmin edici açıklamalar yapabilmekte, büyücü veya para-psikoloji alanında etkili olanlar da tabiat-üstü (mucize) görünümü veren olaylar meydana **getirebilmektedirler**.

Peygamberin şahsiyeti, **insanlara** sunduğu mesajın ilâhî **kaynaklı** olduğunun garantisini teşkil ettiği gibi, bu

2. Bk. Msi. Al-i İmrân Sûresi (3), 41; Saff' (61), 6.

3. Ahzâb Sûresi (33), 40; Buhâri, Menâkıb 18; Müslim, Fezail 22

mesajın gereklerini yerine getirme açısından da **büyük bir önem taşır. Çünkü** insanlar, çeşitli kesimleriyle büyük kitleler (ümme) mücerret fikirleri anlayıp benimsemekte ve hayatlarında tatbik etmekte güçlük çekerler. Bu fikirleri kendilerine sunanların hareket ve davranışlarına bakmak, onların şahsiyetlerini **örnek almak** isterler. Bu sebeple de peygamber, ilâhî mesajı tebliğ ettikten başka, bizzat ona uygun bir hayat **örneği** veren, kâmil insan tipini canlandıran **şahsiyettir. İslâm** inancına göre «peygamber» budur ve **gelip-göçen** bütün peygamberler bu **üstün** özelliklere sâhip olmuşlardır.

Peygamberin gerek hayatında, gerek ebediyete **göçü**şünden sonra fonksiyonunu yerine getirebilmesi için sahip olduğu **üstün şahsiyetin** korunması gerekiyor. Onun şahsiyeti iftiralar, yanlış yorumlar, maksatlı tefsirlerle zedeledi mi'getirdiği dinden şüphe edilmeye başlanır. Böyle ilâhî mesaj, yaaî vahiy etkili olmaktan çıkar. İnsanlar dinin gerçeklerini **tahrif** ederek bozmaya ve kendi nefislerine **uymaya** başlarlar.

Kur'an-ı Kerim'de adı geçen 30'a yakın peygamberden övgü ile bahsedilmekte, şahsiyetlerini zedeleyecek ve ilâhî görevlerini etkisiz hale getirecek hiç bir hata onlara nisbet edilmemektedir. **İslâm âlimleri, peygamberlerin suçsuzluğu, günah işlemekten korunmuş (mâsum) olduğu** konusu üzerinde önemle durmuşlar; tefsir, hadis, kelâm, peygamberler tarihi (**kısâs-ı enbiyâ**) gibi ilim dallarında m y . dana getirdikleri eserlerde bu konuyu da **işlemişlerdir.** Hatta İslâm **litêratüründe** konu ile ilgili olarak «İsmetu'l-enbiyâ» adıyla müstakil bir te'lif türü de meydana getirilmiştir. Yine Kur'an'da son peygamber Muhammed aleyhisselâm'ın seçkin vasıflarından bahseden, Allah nezdindeki üstün değerinden söz eden **birçok** âyet vardır⁴. Bu tür âyetlerde «Allah'ı sevmenin ve O'nun tarafından sevilmenin ancak Peygamber'ini sevmek ve O'na uymakla

4. Bu konu için bk. Kadî İyaz, es-Şifâ (nşr. Muhammed Emin Karaali ve diğerleri), Dimaşk 1392, I, 51-135.

mümkün olduğu ifade edilmekte⁵, Hz. Peygamber'e itaatın Allah'a itaat anlamına geldiği haber verilmektedir⁶. Hatta O'na seslenirken herhangi birine sesleniyormuş gibi davranmaktan⁷, O'na yüksek sesle hitâbetmekten⁸, huzûrun-da edebe aybın davranışlarda bulunmaktan⁹, müslüman-lar men'edilmektedir. Konu ile ilgili âyetlerden biri olan ve ilkemizde, her Cuma namazında, hatîbin minbere çı-kışından önce müezzin tarafından okunan bir âyet-i ke-rimenin meâli şöyledir: «Şu bir gerçek ki bizzat Allah da, melekleri de Peygamber'e övgü ve senâda bulunurlar. Ey iman edenler! Siz de O'na salâvat getirin, hürmet ve ta'zîm ile kendisini selâmlayın»¹⁰.

Yine Kur'ân-ı Kerim'de, **HZ.** Peygamber'in, her konu-da hakem kabul edilmesinin, O'nun tarafından verilen hü-küm ve bulunan çözümlerin tam bir gönül hoşluğuyla be-nimsenmesinin mü'min olmanın şartı olarak kabul edil-miş¹¹, dille veya başka vasıtalarla O'na eziyet edilmesi ke-sinlikle yasaklanmıştır. Bir çok âyette «Allah» ile «Rasûl» veya «Nebî» beraber zikredilmiş ve biri için gerekli görü-len haklar diğeri için de gerekli görülmüştür¹². Bilindiği üzere Saadet Asrı'nın Medîne döneminde (m. 622-632) İslâm devleti kurulmuş bulunuyordu. Bu defa. devlet oto-ritesine karşı çıkamayan muhâlifler (münâfıklar ve yahu-diler) Kz. Peygamber'i dedi-kodularla yıpratmaya, edebe aykırı söz ve davranışlarla gözden düşürmeye çalışmış-lardır. Kur'an'da bu tür fi'iller de kesinlikle yasaklanmış ve bu yollarla Rasûlullah'a eziyet edenlerin acıklı bir aza-

5. Âl-i İmrân Sûresi (31), 31.

6. Nisâ Sûresi (4), 80.

7. Nûr Sûresi (24), 63.

8. Hucurât Sûresi (49), 2.

9. Ahzâb Sûresi (33), 53.

10. Ahzâb Sûresi (33), 56.

11. Nisâ Sûresi (4), 65.

12. bk. Muhammed Fuad Abdülbâkî, el-Mu'cemü'l-müfeh-res li el-Fâzî'l-Kur'ân, «Rasûl» ve «nebi» maddeleri.

ba **çarpıtılacakları** haber verilmiştir¹³. Konuyla ilgili âyetlerden birinin meâli şöyledir: «Şüphesiz ki Allah'a ve Peygamber'ine eziyet edenleri Cenab-ı Hakk **dünyada da âhirette de lâ'nete uğratmış ve onlara horlayıcı bir azap hazırlanmıştır.**»¹⁴

II. SAYGISIZLIĞIN TARİFİ VE TARİHÇESİ

Peygamberler tarihiyle ilgili Kur'an âyetlerinde söz konusu edilen ve inkârcılar tarafından onlara **yönelik olarak yapıldığı** haber verilen **saygisızlıkları** iki noktada toplamak **mümkündür**: Maddî ve mânevî tecâvüz.

Maddî tecâvüz, Peygamberin şahsına yöneltilmiş dövme, yaralama, öldürme türünden fi'iller olabildiği gibi, Peygamberle birlikte **inanınlarına karşı** kitle seviyesinde yöneltilmiş boykot, savaş ve benzeri şekillerde de olmuştur. Peygamberler **tarihinin** incelenmesinden anlaşılacağı üzere, mücadele etmek mecbûriyetinde **kalmayan**, inkârcılardan eziyet görmeyen ve **saygısız davranışlarla karşılaşmayan** peygamber yoktur. Kur'an'da, **bu tarihi** realite Rasûl-i Ekrem Efendimiz'e, bir teselli vesilesi olarak bildirilmektedir¹⁵. **Mânevî tecâvüze** gelince, bunun, Rasûlullah salâllahu aleyhi ve sellem'e karşı yapılmış olanının **gene]** hatları Kur'an'da **-eziyet-** olarak **çizilmiştir**. Eziyet: Alay etme, küçümseme, çekiştirme, ayıplama, iftira etme, aile hayatını karalama vb. şekillerde olabilir. Bütün **bun-** **k** **-doğrudan veya dolaylı olarak değinen** âyetler mevcuttur¹⁶. Peygambere yönelik maddî **eziyet** onun hayatta olmasına **bağlı olduğu** halde, mânevî eziyetin zaman **açı-** **sından** bir sınırı yoktur. Hatta denebilir ki mânevî eziyet,

13. Bakara Sûresi (2), 164; Tevbe (9), 61.

14. Ahzâb Sûresi (33), 57.

15. bk. msl. Âl-i İmrân Sûresi (3), 184.

16. bk. 12 numaralı dipnotu.

peygamberin asrından uzaklaştıkça etkisini artırır. Çünkü, iftira ve ithamlara kanu teşkil eden şahsın çağdaşları ve bunla-la bizzat görüşen nesiller hayatta olduğu dönemlerde karalamaları etkili olacak çevreler bulamaz. Fakat zaman uzadıkça işin gerçeğine yakından vakıf olanlar aradan çekilir, dedi-kodular gelişerek yayılır, kolaylıkla etkileyebileceği çevreler bulur.

İslâm literatüründe peygambere saygısızlık «seb» ve «şetm» kelimeleriyle ifade edilmiştir. Bu kelimeler sözlükte, sövmek anlamına gelir. Türkçe'mizde küfretmek anlamındaki sövmenin konumuzla bir ilgisi yoktur. Çünkü bir sinir boşalması olan bu tür kaba ifâdenin herhangi bir insana karşı 'bile kullanılması çok çirkin bir olaydır. Peygamberlere veya diğer yüksek şahsiyetlere yöneltilen seb ve şetm: dil uzatmak, ta'n etmek, şahsiyet zedeleyici ve yaralayıcı asılsız tenkidlerde bulunmak mânâlarına gelir.

Hiz. Peygambere karşı gösterilebilecek saygısızlıkların dinî hükmünü ilk defa detaylı bir şekilde konu edinen ve «eş-Şifâ» adlı eseri sonraki çalışmalara kaynak teşkil eden Kâdi 'Iyaz (öl. 544/1149) seb veya şetmi şöyle tasvir eder: «Peygamber aleyhisselâm'a doğrudan dil uzatan, O'nu ayıplayan, bizzat kendisine, soyuna, dinine veya O'na has vasıflardan birine bir eksiklik ve kusur nisbet eden, O'na dolaylı bir şekilde dil uzatan, yahut da şahsiyetini yaralamak, hakaret etmek, şânını küçümsemek, küçük düşürmek ve ayıplamak maksadıyla birine veya bir şeye benzeten kimse O'na sebbetmiş olur... Aynı şekilde O'na lâ'net okuyan, bed-dua eden, zarar görmesini isteyen, yermek maksadıyla makam ve şerefine yakışmayan şeyleri O'na nisbet eden, O'nun yüce katına münasebetsiz, asılsız ve çirkin sözler yakıştıran, mârûz kaldığı bazı musibet ve meşakkatleri diline dolayarak kendisini ayıplayan, yahut da herkeste vuku' bulabilecek bazı beşerî arzuları bahâne ederek O'nu gözden düşürmeye çalışan kimse de O'na sebbetmiş olur. Bütün bu saydıklarım, ashâb-ı kirâm döneminden itibaren İslâm âlimleri ve fetva adamlarının it-

tifak ettiği hususlardır»¹⁷. Büyük muhaddis Kastalâni (öl. 923/1517) vq Imam Zürkânî (öl. 1122/1710) de benzer ifadeleri kullanırlar¹⁸.

Kur'an-ı Kerim'den ve peygamberler tarihiyle ilgili eserlerin incelenmesinden anlaşıldığına göre hemen bütün peygamberler, hitabettikleri insanların eziyetlerine ve saygısızlıklarına marûz kalmışlardır. Bu, hakla bâtilin, ilimle cehâletin, fazîletle rezâletin mücâdelesinden çıkan kaçınılmaz bir sonuçtur. Fikirden yoksun, fazîletten uzak, mânevîyât ve gönül dünyasıyla ilgisi kesilmiş her aksiyonun başvurduğu çâre budur: kaba kuvvet, tecâvüz, iftira, karalama...

HZ. Peygamber'in Saâdet Asrında O'na dil uzatanlar müşrikler, «münâfıklar ve yahudiler olmuştur. Bu saygısız cephenin ortak noktası İslâmiyet'in doğuşuyla menfaatlerinin zedelenmiş olmasıydı. Mekke müşrikleri, Arap kabilelerinin mukeddes bildiği Kâbe'ye sâhip olmanın avantajını istismar ederek hemcinslerine nisbette üstün haklar taşıdıklarına inanıyordu. Temel haklarda bütün insanların eşit olduğunu ilân eden İslâmiyet'in tebliğcisi-ne bu sebeple cephe almışlardı. Medine'deki münâfıkların durumu da bunun bir benzeriydi. Medine civârındaki yahudi kabilelerine gelince, İslâmiyet güneşinin Medine ufuklarında doğuşu, onların özellikle sömürüye dayanan ekonomik menfaatlerini alt-üst ediyordu. Buna bir de tarihi fitne temâyülleri ve kıskançlık duygularını eklemek lâzımdır.

Bununla beraber HZ. Peygamber, şahsına yönelik olan ve müslüman cemaatin dinî hayat ve sosyal bünyesini saracak seviyeye ulaşmayan ta'n ve saygısızlıklara göz yummuş, bu tür davranışlara karşılık vermek sûretiyle içe dönük bir huzursuzluğun ortaya çıkmasına yol açmak istememiştir. Ancak, İslâm devletiyle inzaladıkları anlaşmayı

17. eş-Şifâ, II, 473-474.

18. Zürkânî, Şerhul-Mevâhibi'l-Ledünniyye, Kahire 1329 Beyrut 1973, V, 315-316.

bozan ve düşmanla işbirliği yapan yahudileri cezalandırmış, müslümanların varlığı ve birliği için tehlike arzeden, fitne ve anarşi odakları haline gelen Ka'b b. Eşref gibi sayıları mahdud bazı zorbaları bertaraf etmiştir.

Asrı Saadet'in Medine döneminde Peygamber'e ve müslümanlara eziyet eden, İslâm birliğine karşı cephe **dm**, bu sebeple de haklarında «vur» emri çıkarılan (dem'i heder edilen) bazı kişiler olmuştur. Bunların sayısı, Zürcânî'nin tesbitine göre, altısı kadın olmak üzere on beştir. Eziyetlerinin genel karakteri, başta Hz. Peygamber olmak üzere müslümanları hicvetmek ve İslâm Dini'ne dil uzatmaktır. İslâmiyet'in doğuşu sırasındaki Arap dünyasında şiir yoluyla yapılan yeme (hiciv), ferdler, kabileler ve toplumlar arasında kullanılan en etkili mânevî bir silâhtı, tıpkı bugünün basını gibi. Hicve marûz kalan taraf, **en** büyük hakâret ve tecâvüze uğradığını kabul eder, buna mutla-ka karşılık vermek isterdi. Çünkü, şüre çok düşkün olan Arap kavimleri onu, kitleler arası bir haberleşme vâsıtası, kitlelerin psikolojisine ve değer hükümlerine müessir bir faktör kabul ediyordu. Bununla beraber siyer ve tarih kaynaklarından anlaşılacağı üzere, haklarında «vur» emri çıkarılanların sadece 4-5 tanesi öldürülmüş, diğerleri müslüman olmuş veya yeniden İslâm'a dönerek Hz. Peygamber'den özür dilenmiş, böylece herkesin sahip olduğu insan haklarına onlar da kavuşmuştur.

Son peygamber Muhammed aleyhisselâm'a, kendi hayatında saygısızlık gösteren, biraz önce söylediğimiz üzere, müşrikler, münâfıklar ve yahudilerdi. Bir de dinden dönen, sayıları sınırlı bir kaç kigi. Sonraki yüzyıllarda ise bazı gayr-ı müslimler azınlıklar (zimmler), bir de müslüman görüldüğü halde «Kelâm ve Mezhepler Tarihi» mütehasşısalarınca İslâm dışı kabul edilen ve literatürümüzde genellikle Bâtınîler diye adlandırılan aşırı şii guruplar.

Bilindiği üzere bütün samimi müslümanların gönlünde Rasûl-i Ekrem'in müstesna bir yeri vardır. Denebilir ki O'na sevgi ve saygı gösteren milletlerin içinde Türkler

başta gelir. O'nun kullandığı eşyadan ve kestığı sakaldan (Hırka-i Şerif, Sakal-ı Şerif, Emânât-i Mukaddese) tutunuz da (Muhammed, Ahmed, Mustafa), yaşayış tarzına, hanımları ve çocuklarına... kadar bir çok hâtıra-sı müslümanların gönül sürûru olmuştur. Münâfıklar müstesna, hiç bir müslüman bilerek O'na saygısızlık göstermeyi hayâlisten bile geçirmez. Bu sebeptendir ki son devirlere kadar İslâm tarihi boyunca müslümanlar tarafından Hz. Peygamber'e karşı dil uzatma, sebbetme vak'asma raslanmamıştır. Vuku'bulmuş bir kaç hâdise varsa bunlar kasıtsız, fuzûlî konuşma sırasında, dolaylı bir şekilde olmuştur.

İslâm Dünyası'nın dışındaki materyalizm ve emperyalizmin tesiriyledir **ki**, yaklaşık bir asırdan bu yana, müslüman ülkelerde Peygamber'e karşı saygısızlık temâyülleri başgöstermeye başlamıştır. Buna dünya çapındaki misyoner faaliyetlerinin etkilerini de eklemek lazımdır. Zira gerek komünist, gerek sömürgeci ve gerek misyoner çok iyi bilmektedir **ki** müslüman ülkelerde başarılı olmanın ilk şartı, müslümanların gönlünde taht kurmuş bulunan Muhammed sevgisini yok etmek, dolayısıyla onlardaki direnme gücünün kaynağını teşkil eden İslâm engelini ortadan kaldırmaktır. Özellikle son yıllarda yayın organlarında gittikçe dozajını artıran saygısızlık cür'etlerini, doğrudan materyalizm, emperyalizm ve misyoner faaliyetleriyle, yahut da hasis menfaatleri uğrunda bunlara yardım eden veya bilmeyerek âlet olan guruplarla açıklamaktan başka mâkûl bir yol yoktur.

III. PEYGAMBER'E SAYGISIZLIĞIN CEZASI:

Saygısızlığın târifinden ve bu konuda bazı âlimlerin görüşlerinden yukarıda bahsetmiştik. Konuyla ilgili eserlerde saygısızlık kabul edilen hususları şöylece sıralamak mümkündür:

1) Sövmek (seb ve setm) : Dil uzatmak, şahsiyet zedeleyici ithamlarda bulunmak.

2) Ayıplamak (ta'yip) : Akıl, din veya örf açısından doğru ve güzel bulunmayan hususları nisbet etmek. Bu hususlar peygamberin bedeni, huyu veya dini hayatıyla ilgili olabilir.

3) İftira (kazif) : Zina ettiğini iddia etmek veya valed-i zina olduğunu söylemek.

4) Fizyonomisini değişik olarak anlatmak : Siyah, cüce, kör, topal... diye vasıflandırmak.

5) Alay etmek, hafife almak.

6) Dolaylı ve üstü kapalı bir şekilde yukarıdaki hususları ifade etmek (ta'riz).

Tesbit edebildiğimiz kadarıyla Hz. Peygamber'e saygısızlık göstermenin dini hükmü konusunu ilkin ele alıp etrafıca inceleyen Kâdi 'İyaz olmuştur (öl. 544/1149). Ancak mesele ilk dönemlerden itibaren İslâm âlimlerince ele alınmış ve detaylı bir şekilde tartışılmıştır. Kâdi 'İyaz'ın naklettiğine göre, Abbasi halifelerinden Hârûn-i Raşîd, Hz. Peygamber'e dil uzatana verilecek cezâ hakkında İmâm Mâlik'in görüşünü sormuş ve Irak'lı âlimlerin, dayakla cezâlandırılabilceği tarzında fetvâ verdiklerini de sözlerine ilâve etmiştir. Mâlik, bu tarz fetvâyâ öfkelenmiş ve halifeye şöyle cevap vermiştir: «Ey mü'minlerin emiri! Peygamberlerine dil uzatıldıktan sonra müslümanların varlığı nasıl devam edebilir? Peygamberlere dil uzatan (söven) öldürülür, ashâb-ı kirâma dil uzatan ise dayakla cezâlandırılır». Kâdi 'İyaz'ın kanaatine göre, söz konusu Irak âlimlerinin görüşü ciddiye alınmamalıdır. Çünkü, peygambere sebbedenin ölümle cezâlandırılması hakkında âlimlerin ittifakı (icmâ) vardır¹⁹.

A. Müslümanın Dil Uzatması :

İslâm ahkâmına göre, kâinatın efendisi Muhammed aleyhisselâm'a dil uzatmanın suç olduğu şüphesizdir. Bu

suçu işleyen kimse müslümansa cezası ölümdür. İslâm âlimleri bu dinî hüküm için Kur'an'dan ve Hz. Peygamber dönemindeki tatbikattan çeşitli deliller bulmuşlardır. Kur'an-ı Kerim'de Rasûlullah'a eziyet edenlerin, O'nunla alay edenlerin, O'nu küçümseyenlerin dünyada ve ahirette lâ'nete uğratıldıkları, horlayıcı ve elem verici azâba mârûz bırakılacakları, dünyada ve ahirette cezâlandırılacakları ifade edilmektedir²⁰. Asrı Saâdet'te sayıları fazla olmasa da bu suçları sebebiyle öldürülenlerin (dem'i heder edilenlerin) bulunduğu da bilinmektedir. Halife Ebû Bekir'e adamın biri ağır sözler sarfetmiş, O da kabul etmiyerek gerekli cevabı vermiş; olaya şahit olan Ebû Berze de, «Ey Rasûlullah'ın halifesi, müsâade et de şu adamın boynunu vurayım» demiştir. Ebû Bekir ise kendisine şu cevabı vermiştir: «Bu, ancak Rasûlullah'a yapılan bir eziyet için verilebilecek cezâdır». Halifenin bu hükmüne ashaptan kimse itiraz etmemiştir. Emevî halifesi Ömer b. 'Abdülaziz de aynı mâhiyetle hüküm vermiştir²¹. Ancak üzerinde ittifak edildiği söylenen bu genel hükmün ayrıntılarına inmek ve suçun işleniş şekliyle işleyenin durumuna göre farklılık arzeden sonuçları ayrı ayrı değerlendirmek gereklidir:

a) Yukarıda altı madde hâlinde' sıraladığımız saygısızlık ifâdelerinin sonuncusu olan dolaylı dil uzatma (ta'riz), doğrudan ölüm hükmünü giymez. Bu tür ifadeler kullanan kimsenin genel durumu incelenmeli ve sözlerinden ne kasdettiği araştırılmalıdır. İyî hal sahibi olan, ithamları açık bulunmayıp dil uzatmayı kasdetmediğini söyleyen kimse ölümle cezâlandırılmaz, münâsip bir şekilde uyarılır veya te'dib olunur.

b) Zor kullanarak, söz konusu suçu işlemeye icbar edilen kimse ise, her hangi bir şekilde cezâlandırılamaz²².

20. Mâide Sûresi (5), 33; Tövbe Sûresi (9), 61, 65-66; Ahzâb Sûresi (33), 57; Mücadile Sûresi (38), 6.

21. Kâdi 'Iyâz, es-Sifâ, 11, 491, 492; ayrıca bk. 485-487.

22. bk. Nahl Sûresi (16), 106 ve tefsiri.

Bu tür icbarlar İslâmiyet'in ifk yıllarında güçsüz bazı müslümanlara tatbik edilmiş ve kendilerine saygısız ifadeler söylenmiştir.

c) Peygamber'in hürmete şayan, tenkit dışı bir insan olduğunu bilmeyen bir müslüman düşünülemez. Bununla beraber, yeni müslüman olmuş veya her nedense bu gerçekten haberdar olmamış kimse mazur sayılabilir mi? Genellikle âlimler, kolay istismar edilebileceğini gözönünde bulundurarak bilmemeyi (cehâleti) mazeret saymışlardır²³. Ancak başta Gazâlî olmak üzere bazı âlimler, İslâmiyet'e yeni girmiş olanların, ayrıca maddi veya psikolojik engellerle karşılaşanların itikat konularında mâzur sayılabileceklerini kabul etmişlerdir²⁴. Meselâ: Peygamberlere beşeri zaafılar nisbet eden bugünkü muharref Kitâb-ı Mukaddes'in ifâdelerinden etkilenen veya peygamberin hürmete şayan bir insan olduğunu kabul etmekle beraber filan davranışın ona yakışmayan beşeri bir zaaf olduğunu bilmeyen kimse mâzûr sayılabilir. Zaten böylesi hatasında ısrar etmez, uyarılınca gerçeğe hemen boyun eğer.

d) Bilmemek veya icbar altında bırakılmak gibi bir mazereti olmadığı halde, açıkça peygambere dil uzatan kimsenin cezasının ölüm olduğu İslâm hukukçuları arasında ittifak edilen bir nokta olmakla beraber bunun tatbik edilişi konusunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır:

1) (Peygambere sövme gibi, hiç bir müslümanın havsalasının alamıyacağı bir suçu işleyen kimseye verilecek cezâ mevzuunda sert hareket eden bir çok âlime göre, bu kişi zındık muamelesine tâbi tutulur ve tevbe etmesi istenmeden ölüm cezası infaz edilir. Cenaze namazı kılınmaz, müslüman kabristanına da gömülmez.)

2) İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe dışındaki üç mezhep imamının da benimsediği rivâyet edilen bir görüşe göre ise,

23. bk. Zürcânî, V, 316.

24. Konu ile ilgili olarak bk. B. Topaloğlu, "İslâm İtikadı Açısından Kıyâfet ve Örtünme- (İslâm'da Kılık-Kıyâfet ve Örtünme), İstanbul 1987, s. 22-24.

mürted muâmelesine tâbi tutularak tevbe etmesi istenir. Tevbe ettiği takdirde İslâm'a dönmüş olur. Fakat, ölüm cezası düşmez. Çünkü irtidat, Allah'a karşı işlenen bir suç olup tevbe ile ortadan kalkar, sahibi de cezâdan kurtulur. Peygambere sövme suçunda ise, onun şahsı açısından kul hakkı karışmıştır. Kul hakkı ise tevbe ile ödenmiş olmaz. Binaenaleyh suçlu öldürülür; fakat, müslüman olduğu için cenâze namazı kılınır, diğer hukûkî işlemleri de buna göre yürütülür.

31 Başta Ebû Hanîfe ve diğer Hanefî hukukçuları olmak üzere Şâfiî'den gelen tercihe şayan rivâyete ve diğer iki imamın da bir görüşüne göre, peygambere söven kimsenin tevbe etmesi istenir, şayet tevbe ederse ölümden kurtulur. Aksi takdirde mürted kabul edilerek cezâ uygulanır, müslüman muâmelesine tâbi tutulmaz²⁵.

B. Gayr-i Müslimin Dil Uzatması:

Dört halife devrinde ve sonraki dönemlerde İslâm fetihlerinin sür'atle yayılması ve bütün müesseseleriyle İslâmiyet'in kendini kabul ettirip hâkimiyetini kurmuş olması sebebiyle olacaktır ki, bu karşı durulmaz maddi ve mânevî gücün muhâliflerinde, azınlık hâlinde veya başka statüye sâhip gayr-i müslimlerde psikolojik tepkiler meydana gelmiştir. Bu tepkilerden biri de Kâinatın Efendisi Muhammed Aleyhisselâm'a dil uzatmaktır. İslâm hukukçuları bu tür davranışlara engel olmak için hukûkî tedbirler düşünmüşlerdir. İmam Şâfiî'ye (öl. 204/820) göre, devlet reisinin azınlıklarla yapacağı anlaşmalarda onlara karşı daima şu şartları öne sürmelidir. Bu kaçınılmaz şartları kabul etmeyen gayr-i müslimlerle anlaşma yapılamıyacağı gibi kabul ettikten sonra ihlâl edenin garantisi de ortadan kalkar:

25. Kâdî 'Iyâz, es-Sıfâ, II, 448-495; İbn Teymiyye, es-Sârimü'l-Meslûl 'alâ Şâtimi'r-Rasûl, Haydarâbâd 1322, s. 296 vd., 310, 322-326; Zürcânî, Şerhu'l-Mevâhib, v, 319 r-d.

a) Kur'an'a, İslâmiyet'e ve Hz. Peygamber'e dil uzatmamak.

b) Nikâhla bile olsa müslüman kadınla cinsi ilişki kurmamak (İslâmiyet'te, gayr-i müslim erkeğin müslüman kadınla evlenmesi yasaktır.)

c) Müslümanı dininden uzaklaştırmaya çalışmamak.

d) Düşmanla işbirliği yapmamak²⁶.

Hiz. Peygamber döneminde haklarında «vur» emri çıkarılan gayr-i müslimlerin bulunduğu malumdur. Bunların hepsi müslüman cemaate karşı düşmanlık yapmış değildi. Bir kısmı sâdece Rasûlullah'a sebbettiğı için ölüme mahkûm edilmiştir. Binaenaleyh gayr-i müslimin böyle bir suçunun cezası ölüm olmalıdır²⁷. Ashâb-ı kirâm devrinde de benzer hâdiseler olmuş ve aynı cezâ ile sonuçlanmıştır²⁸.

Ancak gerek Asr-ı Saâdet'te, gerek onu takip eden dönemde meydana gelen ve ölüm cezasıyla sonuçlanan olaylarda suç unsurlarının tam tahlilini yapmak mümkün değildir. Ayrıca anlaşmalı gayr-i müslimlerin aynı dönemlerde işledikleri bu tür suçların bazan ölümle cezalandırılmadığı da göze çarpmaktadır. Ebû Hanife ve diğer Hanefî âlimlere göre, peygambere dil uzatan gays-i müslim, bu hareketiyle anlaşmasını bozmuş sayılmaz; binaenaleyh öldürülmeyip münâsib bir şekilde te'dib olunur. Ancak ısrar hâlinde, devlet reisi tarafından siyâseten katline hükmedilebilir²⁹.

IV. BAZI ÖNEMLİ HUSUSLAR :

İslâmiyet'i yeni benimsemiş veya karşı çıkılmaz sebeplerle İslâmî konularda câhil kalmış bazı kimselerle mü-

26. İbn Teymiyye, es-Sârimü'l-Meslûl, s. 9-10.

27. İbn Teymiyye, a.g.e., s. 106-165.

28. Aynı eser, 6. 194-199.

29. Kâdî 'Iyâz, es-Sîfâ, II, 566-574; İbn Teymiyye, ag. eser., s. 4-12.

nâfıklar hâric, bütün müslümanlar, Peygamber'lerine karşı samimi ve engin hürmet duyguları beslerler. Bu, her şeyden önce Kur'an-ı Kerim'in emir ve tavsiyesidir. Kendi tutumu da aynı mâhiyettedir. Kur'an'ın bu üslubu sâdece, «rahmeten li'l-'âlemin» = (kâinata rahmet vesilesi) olarak gönderilmiş bulunan Muhammed aleyhisselâm için³⁰ değil, Kitâb-ı Mukaddes'te de adı geçen ve yahudi ile hristiyanların da kabul ettiği bütün peygamberler için söz konusudur. Müslümanlar bu asil duygularını daima korumuşlar ve bu duyguyu zayıflatıp tahrir edecek faktörleri bertaraf etmeye çalışmışlardır.

Rasûl-i Ekrem Eefendimiz'in «Benim adımı kullanabilirsiniz, ama, künyemi kullanmayınız»³¹ buyurduğu sahilî olarak rivâyet edilmigtir. Fakat başka rivâyetlerden, O'nun, künyesinin (Ebû'l-Kâsım) de kullanılmasına müsaade ettiği anlaşılmaktadır³². Hz. Ömer'in de önceleri «Muhammed» adının ve diğer peygamberlere ait isimlerin kullanılması yasakladığı, fakat sonra buna müsaade ettiği, hatta kendi çocuklarına da «Muhammed» adı taktığı rivâyet edilir³³. Bu tür rivâyetlerde göze çarpan yasaklar Hz. Peygamber'e gösterilmesi gereken hürmeti koruma esasına dayanır. «Muhammed» adını veya «Ebu'l-Kâsım» künyesini taşıyan birine karşı kullanılabilecek saygısız bir ifade, dolaylı bir şekilde de olsa Rasûlullah'a yapılmış olma vehmini uyandırabilir. Rasûl-i Ekrem'in şahsiyeti, anılma şekli diğerlerinden tam olarak ayrıldığı çevre ve zamanlarda ise, bu mahzur ortadan kalkar. Bu noktada örf de önemli rol oynayabilir.

Yine peygamber saygısı prensibinden hareket eden İslâm âlimleri gerek Rasûl-i Ekrem'e, gerek diğer peygamberlere yöneltilmiş tenkidlerin sâdece cevaplandırmak maksadıyla nakledilebileceğini söylemişlerdir. Konuyla ilgili

30. Enbiyâ Sûresi (21), 107.

31. Buhârî, Edeb 100, Ebu Dâvûd, Edeb 66.

32. Ebû Dâvûd, Edeb 67-68.

33. Kâdi 'îyâz, eş-Şifâ, II, 468-471.

olarak detaylı bilgi ve tartışmaların ilim çevrelerinin dışına taşınmasını ve halka aktarılmasını hiç bir şekilde doğru bulmamışlardır.

Kanaatime göre, **bu noktada** temas edilmesi gereken bir husus da şudur: İnsanların öyle davranışları vardır ki, işlendikleri **çağa** ve sosyal şartlara göre değerlendirilmesi gerekir. Bu davranışlar, o **çağın sosyal şartları** içinde **gayet** tabii karşılanırken günümüzde yadırganabilir, hatta ayıp ve kusur telakki edilebilir. **Bu** söylediklerime, Hz. Peygamber'in hayatından da örnekler bulmak mümkündür.

Rasûl-i Ekrem Efendimiz'in hicri-kameri takvime göre 63 yıl süren hayatının ilk 25 yılı **bekârlık** devresine aittir. İkinci **25** yılı kendisinden 15 yaş büyük olan Wâtice vâlidemizle geçmiştir. O'nun vefatı üzerine **aile** ocağının düzenini korumak maksadıyla kendisinden çok yaşlı bir hanımla evlenmiştir. Son 7-8 yılı ise **Arap** kabileleriyle dini-siyasi münasebetlerin kurulduğu, ihtida ve fetihlerin çoğaldığı bir dönem olup, bu devirde, Rasûlullah, birden fazla kadını himâye ve haremine almıştır.

Dünya ve bugüne ait olmak üzere hangi insan olursa olsun, aile hayatı ele alınıp bütün detaylarıyla ortaya konulduğu takdirde O'nda **bazı** insanlar tarafından yadırganacak hususlar mutlaka bulunur. Aslında tabii ve **meşrû** olan bu **hususlar** tenkit konusu edilebilir. Hz. Peygamber'in özel hayatı İslâm Fıkhi'nın **ibâdet**, **muâmelât**, kadınlara mahsus **haller**, cezâ hukûku açılarından bir model ve kaynak durumunda olduğundan ayrıntılı bir şekilde sonraki dönemlere rivâyet yoluyla intikal ettirilmiştir. Tabii bu rivâyetlerin içinde hadis tekniği açısından doğru (**sahih**) olmayanlar da vardır. **Namaz** gibi **en açık**, **en** yaygın bir ibâdetin Rasûlullah'tan alınmış ve sonraki nesillere **aktarı**lığında dört mezhebin hayli farklı tesbitleri bulunduğuna göre O'nun aile hayatıyla ilgili daha çok farklı tesbitlerin varoluşu **da** rivâyet tekniği açısından gayet tabiidir. Bu tür rivâyetlerin hepsini olmuş telâkki etmek, dini gerçekler

sanıp uyulmasını tavsiye etmek elbette doğru değildir. Ve bunları indi yorumlarla abartıp halka aktarmak, yâr u ağıyarın önüne sürmek —art niyetlerin veya marazi bir rûhun mahsûlü değilse— gaflet ve bastırsızlığın sonucu olmalıdır. İşte, Hâtemu'l-Enbiyâ Efendimiz'in hukûku mevzuunda en güzel kitabı yazan Kâdî 'Iyâz'ın yanlış anlaşılmasından endişe ettiği, halka aktarılmasında mazhur bulduğu ve Peygamber'e saygısızlık telâkki ettiği konular bu tür konulardır³⁴.

Peygamberlerde bulunan en üst seviyedeki olgunluk vasıflarının, gûnahtan korunmuş olma özelliğinin (îsmet) kendisinde veya bir başkasında bulunduğunu iddia eden kimse de peygambere karşı saygısız davranmış olur. Allah'tan başka hiç bir varlığın (melekler dâhil) peygambet-den üstün olamayacağını bilmek ve değerlendirmelerini ona göre yapmak her müslümanın dini görevidir.

Allah'tan başka hiç bir varlığa tanrılık nisbet etmemek, yalnız O'na kulluk etmek İslâm'ın ana prensibidir. Bunun dışında kalan her türlü saygı, savgi ve nâzik davranışı Hz. Muhammed'den esirgememek de müslüman olmanın sémبولüdür. «Muhammed» adı, «Peygamber» (en-Nebi, er-Rasûl) kelimesi, ibadetlerimizin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Ezanda, kaamette, tehiyyatta, sallı-bâriklerde, diğer ibâdet ve zikirlerde bu ad ve kelimeler hergün, her mü'min tarafından yüzlerce defa saygıyla anılmaktadır. Yahudi ve hristiyanların mahrum olduğu bu saygı nimetinin kıymetini bilmeli ve onların düştüğü mâneviyât bunalımına düşmemeliyiz.

34. bk. eş-Şifâ, II, 483, 484, 530-545.